

Міністерство культури України
Національна бібліотека України для дітей

*Соломія
Крушельницька –
зірка оперної сцени*

Інформаційний бібліографічний список
для організаторів дитячого читання
до 145-річчя від дня народження української співачки

Київ 2017

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ДЛЯ ДІТЕЙ

*Володія
Крушельницька –
зірка оперної сцени*

Інформаційний бібліографічний список
для організаторів дитячого читання
до 145-річчя від дня народження української співачки

ББК 91.9:85

УДК 016:7

К 84

Відповідальна за випуск А. І. Гордієнко.

Укладач Л. М. Ільченко.

Літературний редактор В. Я. Полисаєва.

Соломія Крушельницька — зірка оперної сцени : інформ. бібліогр. список для організаторів дит. читання до 145-річчя від дня народж. укр. співачки / Нац. б-ка України для дітей ; уклад. Л. М. Ільченко. — Київ, 2017. — 44 с.
Видання включає біографічну довідку С. А. Крушельницької, список літератури та ресурсів мережі Інтернет про життєвий і творчий шлях видатної української співачки, хронологічну таблицю основних подій її життя та діяльності, оперний репертуар, фільмографію, цитати видатних людей про її творчість, кросворд, поетичні присвяти тощо.

© Національна бібліотека України для дітей

Життя у пісні: шлях до вершин

*«Коли співала ти, стихав, мінявся світ.
Він, заворожений, чув спів дочки Орфея».*
А. Канич

*«Там, де проходить С. Крушельницька,
квітнуть троянди й співають солов'ї».*
Д. Кардуччі

Серед видатних жінок, яких дав світовій культурі український народ, вагоме місце займає постать співачки, неперевершеної драматичної акторки, володарки чудового голосу Соломії Крушельницької. Її образ став уособленням справжньої жіночої вроди, великого таланту і рідкісної природи голосу. Найвідоміші театри і концертні зали кількох континентів запрошували її на свою сцену, найвидатніші композитори і диригенти сперечалися за право запросити її у свою виставу. Вона – жінка-патріот, жінка-легенда, богиня співу, чарівниця сцени і мистецьке диво.

Народилася Соломія 23 вересня 1872 р. у родині священика в селі Білявинці, тепер Буцацького району Тернопільської області, а виросла в селі Біла, куди невдовзі переїхали її батьки. Змалечку мала виняткову музичну обдарованість, під батьківським керівництвом вивчила нотну грамоту. Батьки Соломії – Амвросій і Теодора Крушельницькі – дали всім своїм дітям добру освіту, прищепили любов до рідного краю, народних традицій. З братами та сестрами майбутня співачка співала в домашньому хорі, виставах аматорських театрів. Її перший публічний виступ відбувся 1883 р. у Тернополі на Шевченківському концерті у складі хору товариства «Руська Бесіда». З того часу Соломія Крушельницька часто брала участь у Шевченківських вечорах.

Вона мріяла серйозно вчитися співу, хоча це суперечило традиційному уявленню про долю дівчини із сім'ї священика. Навчаючись у Терно-

пільській гімназії, Соломія Крушельницька брала уроки музики. І мрії збулися. За фінансової підтримки батька 1891 р. вступила до Львівської консерваторії Галицького музичного товариства, де навчалася у класі професора В. Висоцького, який виховав цілу плеяду талановитих співаків (О. Мишуга, Є. Гушалевиц, М. Левицький, Г. Гурський та інші). Природні голосові якості С. Крушельницької та рівень попередньої вокальної, музичної підготовки надали можливість зарахувати її відразу на вищий відділ навчання сольного співу консерваторії. Під час навчання майбутня співачка часто виступала з сольними партіями в концертах товариства «Львівський Боян». Виступи молоді Соломії були окрасою кожного такого концерту, привертали загальну увагу та широко коментувалися в галицьких часописах, які хвалили «... панну Крушельницьку, властительку прекрасного, сильного, рівного металічного голосу». Особливою популярністю користувалися також щорічні конкурсні виступи кращих учнів консерваторії, відібраних комісією на підставі результатів іспитів. Такі конкурси стимулювали до подальшого навчання та підсумовували творчі здобутки учасників. Так, у червні 1892 р. Соломію Крушельницьку було відзначено бронзовою медаллю за виконання арії з опери «Бал-маскарад» Дж. Верді, а 1893 р. – як випускниця консерваторії, вона отримала вже срібну медаль за виконання сцени з I акту опери «Аїда» Дж. Верді. У дипломі С. Крушельницької

зазначалося: «Цей диплом отри- мує панна Соломія Крушельниць- ка як свідоцтво мистецької освіти, здобутої взірцевою старанністю і надзвичайними успіхами, особливо на публічному конкурсі 24 черв- ня 1893 р., за які була відзначена срібною медаллю». Екзаменаційна ко- місія високо оціни- ла здібності тала- новитої співачки, в її характеристи- ці було записано: «...Має всі дані, щоб стати окрасою на- вить першорядної сцени...Дзвінкий і дуже симпатичний звук голосу її мец- цо-сопрано, високе почуття краси, при- родна зовнішність, сценічна постава, словом, усі прикме- ти, якими обдару- вала її природа, за- повідають їй в артистичному світі найкращу будучність».

Оперний дебют молодой співачки відбувся 15 квітня 1893 р. на сцені Львівського міського театру Скар- бека (нині Національний акаде- мічний український драматичний театр імені Марії Заньковецької) в партії Леонори («Фаворитка» Г. До- ніцетті) та приніс С. Крушельниць- кій успіх. На той час її партнерами на сцені були О. Мишуга, Р. Бер-

нгард, Ю. Єромін. Слухачі та кри- тики тепло зустріли появу талано- витої молодой співачки. Галицька газета «Діло» зазначала: «Голос видатний, свіжий, металічний, м'який і гнучкий, з ліричною бар- вою, проте... при- датний і до драма- тичних та героїчних партій...Панна Кру- шельницька своїм першим виступом перескочила відра- зу дебютантизм і сміливо вступила в ряди співачок з найкращими надія- ми на будучність ». Після вдалих висту- пів (1893-1895 рр.) співачка вирішила вдосконалити свою вокальну освіту в Італії. У важливості цього кроку її пере- конала знаменита італійська співачка Джемма Беллінчоні,

яка в той час гастролювала у Льво- ві. Її італійськими вчителями стали професори Фауста Креспі (спів) та Конті (сценічна майстерність, міміка). Крушельницька навча- лась наполегливо, вдосконалила «...голос у лірико-драматичне сопрано, вирівняне від найниж- чих до найвищих тонів». Саме тоді розпочинається її 15-річне листування з відомим україн- ським громадським діячем, пись-

менником, публіцистом Михайлом Павликом, який мав великий вплив на формування особистості молоді співачки. За його рекомендаціями Соломія багато читала (твори Т. Шевченка, І. Франка, М. Драгоманова, О. Пушкіна, М. Чернишевського, Й. Гете, Г. де Мопассана, Е. Золя, Г. Ібсена), вивчала мови, активно цікавилася громадським життям рідного краю. «Хоч би тисячу літ жив чоловік, то мав би чому вчитися, коби охота... Найбільше можу працювати над музикалями і граматиками – шість годин денно, – решту часу, досхочу, залишається на читання та кореспонденцію». З особливою прихильністю вона ставилася до творчості німецького композитора Ріхарда Ваґнера,

одного із найвизначніших реформаторів оперного мистецтва, який прагнув поглибити зміст опери, черпаючи сюжети своїх творів з німецької міфології. Співачка тонко розуміла його музику, яка, за її словами, «не лише до серця промовляє, але й до розуму». Виконання його творів вимагало від співаків виняткової майстерності та фізичної витримки, тому рішення молоді Соломії, яка тільки-но опанувала італійську школу співу, було сміливим та навіть ризикованим. Але вона вірила, що опанування Ваґнерівського репертуару значно поглибить її вокальні можливості. У середині 1895 р. Соломія Крушельницька їде до Відня де протягом чотирьох місяців вивчає у відомого професора

сформована оперна співачка. В її Арімонді, Каротіні. А на сцені Варшавського Великого театру вона

тій. Це досить значна кількість, дебютувала в ролі Аїди з одно- якщо врахувати, що на сцені вона йменної опери Дж. Верді. Співала виступала неповних п'ять років. в «Гальці», «Графині» С. Монюшка, У цей період яскраво виявилась «Сільській честі» П. Масканыї, «Бо-

індивідуальність Соломії Крушельницької з її чітко громадянською позицією, почуттям власної гідності. Вона часто замислювалась над своїм призначенням, шукала мету, що була б варта цілого життя. На початку жовтня 1898 р. Соломія Крушельницька прийняла запрошення Великого театру у Варшаві. Розпочався великий та важливий етап її біографії – період самоствердження співачки. Протя-

гемі» Дж. Пуччіні, «Гоплані» В. Желенського, «Трубадурі» Дж. Верді та інших операх.

Польські музикознавці та критики вважали співачку неперевершеною у всіх виставах, але особливо цінували за блискуче виконання головних партій в операх польського композитора С. Монюшка. Виявом захоплення українською артисткою був збірник вокальних творів композитора С. Невядомсько-

го, упорядкований спеціально для С. Крушельницької з присвятою співачці (Львів, 22.10.1898). Варшавський театральний журнал «Ехо» відзначав: «До рідкісних явищ в історії опер належить швидке здобуття тріумфів п. Соломією Крушельницькою. Молода артистка за неповних п'ять років роботи в театрі завоювала таке

го, упорядкований спеціально для С. Крушельницької з присвятою співачці (Львів, 22.10.1898). Варшавський театральний журнал «Ехо» відзначав: «До рідкісних явищ в історії опер належить швидке здобуття тріумфів п. Соломією Крушельницькою. Молода артистка за неповних п'ять років роботи в театрі завоювала таке

визнання, що важко знайти подібний приклад в історії. Здобути ці успіхи допомогли їй численні помічники, ім'я яким: талант, висока музичальність, сильний, типовий за звучанням голос (сопрано), сценічний темперамент, жіночі чари, що так і б'ють з кожної її ролі». Проте успіхи співачки були затьмарені атмосферою нездорової конкуренції, заздрості у певних людей з артистичного кола, які почали вдаватись до наклепів, провокацій, шантажу. Атмосфера високого мистецтва була порушена, Соломія Крушельницька вирішила покинути Варшаву, завершуючи свої виступи у грудні 1902 р. партією Амелії в опері «Бал-маскарад» Дж. Верді.

31 грудня 1902 р. сталася трагічна подія – смерть її батька, яка змінила все життя родини. Дуже рано Соломія усвідомила, що доля її родини та власна кар'єра залежать тільки від неї. Родина переселилась до Львова, де 1903 р. співачка придбала будинок на вулиці Крашевського (тепер музично-меморіальний музей С. Крушельницької).

Подальші роки Соломія Крушельницька гастролювала в Неаполі, Львові, Галичині. Так, 1903 р. на відкритті нового сезону в оперному театрі «Сан Карло» в Неаполі відбулася прем'єра опери Ф. Чілеа «Адріана Лекув'єр» з Соломією Крушельницькою в головній ролі. Її виконання було, як завжди, бездоганним – високо оцінене і публікою, і музичною критикою.

У 1904 р. співачка перебувала в zenіті розквіту свого таланту. Її природне обдарування поєдналося з досвідом, зрілістю, впевненістю у

своїх силах, давалася взнаки її величезна праця над удосконаленням голосу. Соломія Крушельницька виступала на сценах найславніших оперних театрів, найвідоміші диригенти та композитори вважали за честь для себе співпрацювати з нею. У травні 1904 р. артистку чекала нова велика перемога – триумфальне відродження опери «Мадам Баттерфляй» Дж. Пуччіні. Як відомо, перша прем'єра опери (лютий 1904 р., Міланський театр «Ла Скала») зазнала поразки, незважаючи на те, що в ній брали участь найкращі співаки Італії. І саме за участю української співачки у другій прем'єрі 28 травня 1904 р. в театрі «Гранде» м. Брешия, ця опера здобула нове життя. Чудовий голос Крушельницької, її сценічна майстерність, артистизм захопили публіку. Музичні критики одностайно стверджували, що цим успіхом опера завдячувала саме талановитій українці. А вдячний композитор на знак поваги подарував і підписав співачці своє фото: «Найпрекраснішій і найчарівнішій Баттерфляй. Джакомо Пуччіні. Торре дель Лаґо, 1904 р.».

Апогей слави Соломії Крушельницької припадає на перше десятиріччя ХХ ст. Співачка досягла вершин майстерності. Вона співала на сценах оперних театрів Парижу («Гранд-опера», 1902), Риму, Равенни,

Болоньї («Констанца», «Алігрері», «Comunale», 1904-1905), Буенос-Айреса («Колон», 1906, 1908, 1910, 1913), Мілану («Ла Скала», 1904, 1906, 1909, 1915), Барселони, Мадриду, Лісабону, Єгипту, Алжиру, Бразилії. Творча співпраця з відомими композиторами дала оперному світові цікаві прем'єри («Лорелея», «Ля Валлі» А. Каталані; «Саломе», «Електра» Р. Штрауса; «Тоска» Дж. Пуччіні; «Цецілія» Т. Монтефйоре; «Кассандра» В. Ньєккі; «Федра» І. Піцетті тощо). Ці знамениті композитори висловлювали їй свою вдячність за блискуче виконання головних партій

в їхніх операх і разом з тим входили в мистецьке оточення співачки, були її приятелями, друзями. У 1906 р. відбулася ще одна важлива подія для співачки. Найвідоміша у світі фірма фонозаписів класичної та оперної музики міланська «Pfonotipia» почала випускати на світовий ринок серії записів її голосу (8 оперних арій і пісень в супроводі фортепіано, серед інших – арії з опер «Мефістофель» А. Бойто, «Ля Валлі» А. Каталані, «Адріана Лекуврер» Ф. Чілеа, «Сила долі» Дж. Верді).

Окрема сторінка творчої кар'єри співачки – виступи у Міланському театрі «Ла Скала» (1904, 1906-1909 рр.), зокрема італійська прем'єра опери «Саломе» Р. Штрауса. Силою свого таланту співачка зуміла піднести та облагородити образ головної героїні, про що тогочасні газети повідомляли: «25 грудня 1906 р. «Саломе» тріумфує в «Ла Скала» завдяки магії Тосканіні і чарам Крушельницької». На честь

цього тріумфального виступу С. Крушельницької італійський скульптор Фарнезі викарбував медальйон з профілем співачки в цій ролі та

словами «Per ricordi» («На пам'ять»). Згодом – італійська прем'єра опери «Електра» Р. Штрауса (театр «Ла Скала», 1909). Сам італійський диригент А. Тосканіні згадував, що «в операх Ваґнера, Штрауса, Піццетті, Каталані Соломія була і залишається неперевершеною».

Знайомство 1906 р. Соломії Крушельницької з Чезаре Річчоні – новий етап у її особистому житті. Шлюб відбувся 19 липня 1910 р. у Буенос-Айресі, але не став причиною завершення оперної кар'єри співачки. Подружжя оселилося в

містечку Віареджо, у віллі під назвою «Саломе». Їхня оселя була відомим артистичним салоном, а подружжя Річчоні до наших днів залишилося однією з найаристократичніших та найшанованіших родин, якою пишаються мешканці Віареджо.

Сучасників захоплювала, дивувала неперевершена вокальна майстерність Крушельницької, її вміння перевтілюватися в різні за стилем та характером образи. «Гідним подиву є те, що після «Валькірії» вона вільно співає в «Лорелєї», а після «Мефістофеля» – в «Мадам Баттерфляй», після «Трістана» – в «Адріані Лекуввер», «Аїді» або «Саломеї»... Віртуозна вокаліста, вона водночас нероздільно панує на сцені, а створені нею оперні образи – це справжня школа для молодих артисток, що прагнуть серйозного навчання», – писала преса. Отже, репертуар співачки включав найкращі досягнення тогочасного оперного мистецтва.

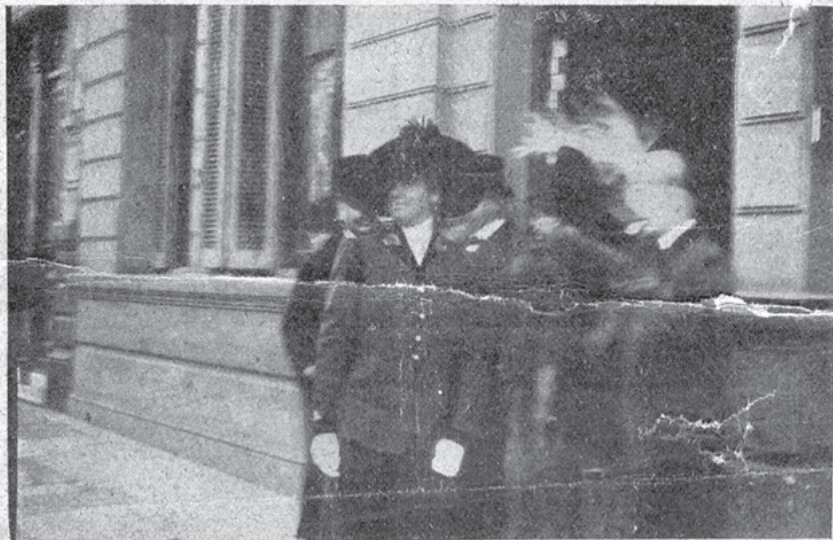
Після 1915 р. Соломія Крушельницька скорочує кількість своїх сценічних виступів. До 1920 р. вона бере участь лише в кількох оперних виставах в Монте-Карло, Лісабоні, Неаполі та назавжди залишає оперну сцену. Надалі вона присвятила себе камерній концертній діяльності. Її сольна програма складалася з музичних творів різних епох і народів. Кожен твір співачка виконувала мовою оригіналу.

У концертному репертуарі Крушельницької значне місце посідали українські народні пісні, які вона безмежно любила, твори українських композиторів М. Лисенка, С. Людкевича, О. Нижанківського, Д. Січинського, М. Гайворонського. За цей період творчої кар'єри вона здійснила турне Аргентиною, Італією, Францією, США, Канадою та Україною. У 1894-1923 рр. майже щороку виступала з концертами у Львові, Тернополі, Стрию, Бережанах, Збаражі, Чернівцях та інших містах Галичини. Її єднали міцні узи дружби з І. Франком, М. Павликом, О. Кобилянською, М. Лисенком, Д. Січинським та багатьма іншими культурними діячами Галичини, Наддніпрянщини. Особливе місце у творчій діяльності співачки займали концерти, присвячені пам'яті Тараса Шевченка та Івана Франка. Для участі в цих концертах вона часто приїжджала до Західної України. Соломія Крушельницька всією душею бажала культурного розвитку своєму народові, мріяла про створення української опери, вкладала власні кошти в будівництво українського університету та театру у Львові, надавала матеріальну допомогу українським журналам та газетам.

Соломія Крушельницька розмовляла і співала українською, польською, російською, італійською, іспанською, французькою, німецькою та англійською мовами, що засвідчувало всебічну обдарованість, освіченість співачки. Блискучий музикант з гостро розвинутим критичним

El casamiento de la Kručeniski

La conocida soprano Salomé Kručeniski á la entrada del registro civil, sección 14.ª, donde contrajo matrimonio con el abogado italiano señor César Riccioni

почуттям, вона прекрасно грала на фортепіано, сама вивчала партитури та ролі, не звертаючись за допомогою до фахівців. З однаковим успіхом співала як суто ліричні, так і драматичні партії, а закінчила свою кар'єру героїко-драматичними операми Р. Штрауса, Р. Вагнера, І. Піццетті, А. Каталані. Володіла дуже сильним, дзвінким голосом із специфічним оксамитовим тембром, широким діапазоном в 3 октави, чудовою дикцією, яскравим акторським хистом та артистизмом, визначною віртуозною технікою. Мала надзвичайну музичну пам'ять (могла вивчити оперну партію за 2-3 дні), чудову зовнішність. Активно популяризувала українську музику, українську народну пісню як в оперних, так і камерних виступах. Здобула світове визнання поряд з Е. Карузо, М. Баттістіні, Т. Руффо, Ф. Шаляпіним. Зокрема, паризька преса захоплено відгукнулась про Соломію Крушельницьку та її партнерів на сцені. Незалежний театральний журнал «La Revue d'art dramatique» писав: «Незрівнянна артистка наділена величезним голосом, могутні звуки якого і пестливі, і трагічні водночас. Крушельницька, безсумнівно, належить до найбільших співачок нашої епохи».

1932 р. у Венеції відбувся останній сольний концерт С. Крушельниць-

кої. А у вересні 1936 р. помер чоловік С. Крушельницької Ч. Річчоні. Попри двадцятирічну різницю у віці, співачка була щасливою у своєму шлюбі. Родинне щастя тривало майже три десятиліття.

У серпні 1939 р. співачка відвідала рідних у Галичині. Разом з родиною її сестри Осипи Бандрівської вона відпочивала у карпатському селі Дубина. Там її застала війна, вона не змогла повернутися до Італії. Після приєднання у листопаді 1939 р. Західної України до СРСР нова влада націоналізувала будинок артистки у Львові, залишивши їй чотирикімнатну квартиру, в якій вона жила з сестрою Ганною. Під час німецької окупації Львова С. Крушельницька дуже бідувала, тому давала приватні уроки вокалу.

Після закінчення війни дирекція Львівської консерваторії запросила співачку світової слави на посаду професора кафедри сольного співу. У 1946-1947 рр. під час так званої «чистки кадрів» С. Крушельницьку, незважаючи на протести директора консерваторії В. Барвінського, понизили у посаді та шукали різних причин для звільнення з роботи. Однією з умов продовження її праці в консерваторії було прийняття Крушельницькою радянського громадянства, яке їй надали 1948 р. Тоді ж вона отримала відмову на своє прохання – тимчасову поїздку до Італії у приватних справах (у Віареджо співачка залишила віллу, все своє майно). І тільки 1951 р. Соломії Крушельницькій присвоїли звання Заслуженого діяча мистецтв УРСР, а в жовтні 1952 р. вона нарешті отримала звання професора – за місяць до смерті. Холодного листопадового місяця 1952 р. Соломії не стало, її поховали на Личаківському цвинтарі у Львові поруч з могилою Івана Франка. Її життя та мистецтво чекають ще своїх дослідників. Адже за словами львівської поетеси Н. Давидовської з її поеми «Голоси», присвяченої пам'яті незабутнього голосу Крушельницької: «Життя митця – то геніальний міф, а правда потім, правда у безсмерті».

Безсмертна слава Соломії

(вшанування пам'яті співачки)

Широке та цілісне розуміння завдань оперного виконавства, новаторський підхід, поєднаний з високою вокальною майстерністю, піднесли творчість співачки на світовий рівень. Великий талант, досвід, інтелект стали характерними ознаками її стилю та дозволили залишитися неперевершеною оперною співачкою кінця XIX – початку XX ст. Найвимогливіші критики світу вважали її неповторною і називали «незабутньою Аїдою», «найчарівнішою Чіо-Чіо-Сан», «ідеальною Брунгільдою»,

«єдиною у світі Джо-кондою», «вражаючою Валькирією», «винятковою Лорелеєю», «Ваґнерівською примадонною». Доля цієї жінки викликає інтерес не тільки у музикознавців та шанувальників оперного мистецтва. Її артистична особистість полонила багатьох сучасних художників, письменників, кінематографістів, які намагаються за допомогою мистецьких форм повернути до нас образ незабутньої Соломії, біографія якої оповита легендами та домислами.

Сьогодні ім'я Соломії Крушельницької носять Львівський національний академічний театр опери та балету, Львівська середня спеціалізована музична школа-інтернат, Тернопільське обласне державне музичне училище (де виходить газета «Соломія»), загальноосвітня школа в селі Біла

на Тернопільщині. На її честь названо вулиці у Києві, Львові, Тернополі, Рівному, Бучачі тощо. До 125-річного ювілею від дня народження співачки 1997 р. випущено марку, конверт та ювілейну монету номіналом у 2 гривні. Життя і творчість королеви оперної сцени широко представлена в експозиціях кімнати-музею, меморіального музею-садиби Соломії Крушельницької на малій батьківщині (с. Білявинці та с. Біла, Тернопільська область) в матеріалах музично-меморіального музею у Львові.

На вшанування пам'яті геніальної співачки відкрито меморіальні дошки в селі Біла (1963), на фасаді будинків С. Крушельницької у Львові (1978) та Віареджо (2004, Італія). У багатьох населених пунктах встановлено пам'ятники.

Скульптурні композиції та портрети Крушельницької створювали Л. Біганич, В. Власов, Т. Бриж, Є. Дзіндра, Я. Мотика, Я. Скакун, В. Одрехівський, Е. Мисько, В. Ярич, О. Сокіл, Р. Іваницький, О. Пасіка тощо. Зокрема, надмогильний пам'ятник «Співучий Орфей» споруджено на Личаківському цвинтарі у Львові (1978), пам'ятник-монумент Соломії на повний зріст у Тернополі (2010), скульптурні портрети у залі театру «Ла Скала» (2008, Мілан, Італія), у дзеркальному залі Львівського національного академічного театру опери та балету, бронзові погруддя у Великому театрі (2009, Варшава, Польща), у м. Торре-дель-Лаґо (2012). У 1982 р. на кіностудії ім. О. Довженка режисером О. Фіалко був знятий історико-біографічний фільм «Повернення Баттерфляй», присвячений життю та творчості Соломії Крушельницької. Картина заснована на реальних фактах, побудована як її спогади. Партії Соломії у фільмі виконує Гізела Ципола, а роль Соломії – Олена Сафонова. Окрім того, створені документальні фільми, зокрема «Соломія Крушельницька» (режисер І. Мудрак) та «Два життя Соломії» (режисер О. Фролов). Також 1995 р. відбулася прем'єра вистави Б. Мельничука, І. Ляховського «Соломія Крушельницька» в Тернопільському академічному обласному українському драматичному театрі. У 2006 р. на сцені Львівського національного академічного театру опери та балету поставлено балет М. Скорика «Повернення Баттерфляй», що базується на фактах з її життя та з використанням музики Дж. Пуччіні. З метою популяризації академічного співу, об'єднання навколо всесвітньовісної співачки солістів-вокалістів та хорових колективів області та всієї України, раз на 5 років з 1986 р. у Тернополі проходить Всеукраїнський конкурс «Соломія» на здобуття премії імені Соломії Крушель-

ницької. Для виявлення та підтримки творчо обдарованої молоді Тернопільщини 2016 р. відбувся вже п'ятий обласний конкурс української народної пісні імені Соломії Крушельницької. Починаючи з 1988 р. традиційними стали на її честь міжнародні фестивалі оперного мистецтва. З 1991 р. на сцені Львівського національного академічного театру опери та балету проходить Міжнародний конкурс оперних співаків. Подані нижче матеріали та список літератури допоможуть детальніше ознайомитись з різними аспектами життєвого та творчого шляху співачки, дозволять відкрити дивовижний світ мисткині, сприятимуть відродженню того геніального музичного явища, яке нині називають «феномен Соломії Крушельницької».

Книги та статті про життя і творчість С. Крушельницької

Віночок Соломії Крушельницької : поезії і муз. твори. Висловлювання визнач. діячів культури. Репертуар співачки / Білець. меморіал. музей С. Крушельницької ; збір. і упоряд. П. Медведик. — Тернопіль: Друк. вид.-поліграф. комбінату «Збруч», 1992. — 128 с.

Відомості про «родинне дерево», поетичні та музичні присвяти, висловлювання визначних діячів культури про С. Крушельницьку.

Вічний голос Соломії : бібліогр. список літ. / Львівська обласна бібліотека для дітей. — Львів : [б. в.], 2007. — 2 с.

Літературно-критичні матеріали про творчість співачки.

Головащенко М. На вершині світової слави. Соломія Крушельницька / М. Головащенко // Українки в історії / за ред. В. Борисенко. — Київ, 2004. — С. 248-250.

Коротка біографічна довідка.

Гринишин М. Народжена співати : незабутні / М. Гринишин // Музика. — 2016. — № 1. — С. 40-42.

Спогади відомого хормейстера сучасності про навчання в педагога С. Крушельницької у Львівській консерваторії імені М. Лисенка.

23 вересня 2012 року — 140 років від дня народження Соломії Крушельницької : календар словесника // Методич. діалоги – журн. для вчителів укр. мови й літ. — 2012. — № 9-10. — С. 63-65.

Основні віхи творчої діяльності.

Жадан Л. Неперевершена Соломія / Л. Жадан // Все для вчителя. — 2008. — № 7. — С. 52-53.

Стисла біографічна довідка.

Козуля О. Богиня сцени / О. Козуля // Жінки в історії України / О. Козуля. — Київ, 1993. — С. 75-81.

Загальна характеристика життєвого і творчого шляху співачки.

Красножона С. Дитячими стежками Соломії Крушельницької / С. Красножона // Географія та основи економіки в шк. — 2011. — № 11-12. — С. 23-25.

Віртуальна екскурсія до с. Білявинці, де народилася співачка, знайомство з кімнатою-музеєм С. Крушельницької, її біографією.

Крушельницька Соломія // В Україні жіноче обличчя. / авт. ідеї та авт.-упоряд. О. Шахівський. — Київ, 2011. — Вип. 1. — С. 17.

Коротка біографія.

Кузьменко Л. Найпрекрасніша і найчарівніша Чіо-Чіо-Сан з... України / Л. Кузьменко // Укр. мова і літ. в шк. — 2012. — № 5. — С. 58-60.

Маловідомі факти з життя і творчої діяльності української співачки світового рівня.

Маленко О. Соломія Крушельницька: «Тріумф щовечора... це багатого!» : знай наших / О. Маленко // Я вивчаю українську. — 2012. — № 8. — С. 20-25.

Нарис життя та творчості.

Мандзюк Д. «Перед вами я можу розкрити всі подряпинки свого серця» : історія / Д. Мандзюк // Країна. — 2012. — № 36. — С. 52-57.

Цікаві події з життя співачки: зустрічі з Ф. Шаляпіним, знайомство з майбутнім чоловіком, адвокатом Чезаре Річчоні, останні роки життя у Львові тощо.

Маслій М. Соломія Крушельницька. Поєднання міфу й реальності : особистість / М. Маслій // Укр. культура. — 2012. — № 8. — С. 58-61.

Дослідження творчої діяльності співачки.

Музично-меморіальний музей Соломії Крушельницької у Львові : ілюстр. путівник / фото М. Лужецького. — Львів : Каменяр, 2002. — 63 с. *Розповідь про експозиції музею, що знайомлять з життям та творчістю С. Крушельницької. Окремим розділом виділено відгуки відвідувачів музею.*

Невидимий талант Соломійки // Ірина Хомин про Карла Гаусса, Астрід Ліндгрен, Нікколо Паганіні, Камілли Клодель, Ван Гога, Соломію Крушельницьку / І. Хомин. — Київ, 2008. — С. 113-128.

Про дитинство, любов до співу та музики, дитячі мрії майбутньої співачки.

Позняк Н. Душа, обернена до пісні / Н. Позняк // Українські вісники / Н. Позняк, О. Хоменко. — Тернопіль, 2008. — С. 32-36.

Стисла біографія Крушельницької.

Савчинські // Із забуття / упоряд. З. Служинська. — Львів, 2002. — С. 45-74.

Генеалогічне дослідження про рід Савчинських, до якого належить зірка оперного мистецтва С. Крушельницька. Короткі біографічні відомості про неї.

Співачка світової слави : до 125-річчя від дня народж. Соломії Авмросіівни Крушельницької : бібліогр. пам'ятка / Тернопіл. обл. б-ка для дітей; уклад. Л. О. Ковалишина, І. М. Сіньковська. — Тернопіль, 1997. — 7 с.

Тріумфами таланту // Шк. б-ка. — 2012. — № 15-16. — С. 12-15.

Дитячі роки, успіхи на оперних сценах світу, цікаві факти творчості, вислови видатних людей про С. Крушельницьку.

Сценарії

Жадан Л. «Вона мені, як храм...»: життєвий і творчий шлях Соломії Крушельницької / Л. Жадан // Доторкнутися душою до мистецтва / Л. Жадан. — Тернопіль, 2013. — С. 122-128

Літературно-музична композиція для старшокласників.

Життя у пісні : театралізоване дійство // Позакл. час. — 2015. — № 1. — С. 82-84.

Музична вистава про дитинство С. Крушельницької.

Перейма Л. Адажіо за лаштунками долі / Л. Перейма // Укр. мова й літ. в серед. шк., гімназіях, ліцеях та колегіумах. — 2005. — №9-10. — С.145-162.

Літературно-музична композиція про життя і творчість оперної співачки.

Тарасюк І. Видатна серед видатних : [за творчістю С. Крушельницької] / І. Тарасюк // Мистецтво в шк. (музика, образотвор. мистецтво, худож. культура). — 2013. — № 8. — С. 32-34.

Сценарій літературно-музичного вечора.

Таровита І. Неперевершена Меа : для учнів 10-11 кл. / І. Таровита // Шкіл. світ. — 2012. — № 47. — Музика. — 2012. — № 12. — С. 1-8.

Розробка літературно-музичної композиції про долю та творчі злети Соломії Крушельницької.

Три спогади з дитинства... : до 140-річчя від дня народж. С. Крушельницької // Позакл. час. — 2012. — № 13-14. — С. 98-99.

Літературно-музична композиція про дитячі роки.

Електронні ресурси

Безсмертна слава Соломії [Електронний ресурс] : біобібліогр. довід. / муз.-мемор. музей С. Крушельницької у Львові ; упоряд.: М. Зубеляк, Р. Мисько-Пасічник ; вступ. ст. І. Криворучки. — Львів: Гердан Графіка, 2007. — 242 с. — Режим доступу: www.salomeamuseum.lviv.ua/i/files/Dovidnyk.doc.

Довідник охоплює матеріали про С. Крушельницьку, що вийшли друком упродовж 1952-2006 рр. і зберігаються у фондовій колекції музично-меморіального музею Соломії Крушельницької у Львові та у львівських бібліотеках. Видання адресоване музикознавцям, краєзнавцям, популяризаторам української культури.

Білавич Д. Стильові особливості пізнього періоду сценічної діяльності Соломії Крушельницької [Електронний ресурс] / Д. Білавич // Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії : зб. наук. пр. — Київ, 2009. — Вип. 9. — С. 89-94. — Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/16927/20-Bilavich.pdf?sequence=1>.

Білоусов А. Сестри Крушельницькі: шляхетність, чуйність та турбота [Електронний ресурс] / А. Білоусов, О. Напреєнко // Світогляд. – 2012. – № 5. – С. 67-77. – Режим доступу: http://svitohlyad.org.ua/wp-content/uploads/J_svit/2012/5/2012-5-bilousov-napreenko.pdf.

Цікаві факти з життя Соломії та Ганни Крушельницьких.

Бугаєва О. В. Крушельницька С. А. [Електронний ресурс] : [життя та творчість співачки] / О. В. Бугаєва // Українська біографістика. – 2008. – Вип. 4. – С. 481-484. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ubi_2008_4_50.

Вірші-присвяти Соломії Крушельницькій [Електронний ресурс] // Жнибороди-Бучаччина-Тернопілля : історико-краєзнавчий проект : [веб-сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу: http://zhnyborody.te.ua/index.php?option=com_content&view=category&id=177&Itemid=398. – Назва з екрана.

Добірка віршів українських письменників.

Домарецька Г. А. Соломія Крушельницька – зірка оперної сцени [Електронний ресурс] : зб. диктантів і переказів з укр. мови : 5-11 кл. / Г. А. Домарецька. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. – 24 с., іл. – Режим доступу: https://bohdan-books.com/userfiles/file/books/lib_file_1121730330.pdf.

Зубеляк М. Соломія Крушельницька в Аргентині (огляд матеріалів фондової збірки музично-меморіального музею С. Крушельницької у Львові) [Електронний ресурс] / М. Зубеляк // Вісник Львівського університету. Сер. : Мистецтво. – 2007. – Вип. 7. – С. 183-214. – Режим доступу: http://old.kultart.lnu.edu.ua/Visnyk_Cult-Arts/2007_07/Zubelyak.pdf.

Оперна та камерна діяльність української співачки в містах Аргентини.

Карась Г. Концертне турне Соломії Крушельницької містами США у 1928 р. (за матеріалами газети «Свобода») [Електронний ресурс] / Г. Карась // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство. – 2012. – № 3. – С. 3-7. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPUm_2012_3_3.pdf.

Комаревич І. Камерно-вокальний репертуар Соломії Крушельницької в культурному контексті свого часу [Електронний ресурс] / І. Ко-

маревич // Наукові збірки Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка. — 2013. — Вип. 27. — С. 143-148. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NzInma_2013_27_17.

Комаревич І. Психотип Соломії Крушельницької та його вплив на індивідуальну художню манеру [Електронний ресурс] / І. Комаревич // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. — 2013. — Вип. 19 (1). — С. 172-178. — Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uk_mssh_2013_19\(1\)_38](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uk_mssh_2013_19(1)_38).

Крамар Р. Ціна триумфу: що змусило примадонну Соломію Крушельницьку покинути сцену Великого театру у Варшаві? [Електронний ресурс] / Р. Крамар // Українознавчий альманах. — 2015. — Вип. 18. — С. 236-240. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukralm_2015_18_67.

Варшавський період у творчій кар'єрі С. Крушельницької (1898–1902 рр.), її величезний успіх серед польської публіки. Дослідження обставин конфлікту співачки з її конкурентами.

Крушельницька Соломія Амвросіївна (1872–1952), українська оперна співачка [Електронний ресурс] : [коротка біографія] // Центральна бібліотека ім. Т. Г. Шевченка для дітей м. Києва : [веб-сайт]. — Електронні дані. — Режим доступу: <http://www.shevkyvlib.org.ua/derzhavni-zakupivli/506-vidatny-persony-krushelnitska-solomiya.html>. — Назва з екрана.

Марчук Л. Містами слави Соломії Крушельницької [Електронний ресурс] / Л. Марчук // Віче. — 2010. — № 3. — С. 68-70. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2010_3_26.

Про мистецький альбом «Соломія Крушельницька. Міста і слава», виданий у Львівському видавництві «Апріорі» 2009 року. Це біографічна розповідь про оперну діву на основі унікальних фотографій і архівних матеріалів із фонду музично-меморіального музею імені Соломії Крушельницької у Львові.

Михайличенко О. Музично-педагогічна діяльність видатних українських співаків С. Крушельницької та О. Мишуги [Електронний ресурс] / О. Михайличенко // Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Сер. : Педагогічні науки. — 2014. — Вип. 133 (1). — С. 24-32. — Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2014_133\(1\)_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2014_133(1)_6).

Народжені в Україні : видатні жінки в художніх творах. Ч. 6 : Богиня сцени [Електронний ресурс] : [віртуал. виставка] / Запорізька обл. універс. наук. б-ка. — Запоріжжя, 2016. — Режим доступу: http://zounb.zp.ua/sites/default/files/pdf/2016/narodzheni_v_ukraini._solomija_krushelnitska.pdf.

Німилович О. Соломія Крушельницька і хорові товариства «Боян»: на сторожі мистецького розвою [Електронний ресурс] / О. Німилович // Молодь і ринок. — 2012. — № 10. — С. 95-98. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2012_10_21.

Співпраця співачки з хоровими товариствами в Галичині, які були центрами музичного життя і сприяли утвердженню українських національних ідей.

Соломія Крушельницька (23.09.1872-16.11.1952) [Електронний ресурс] : бібліогр. покажч. / Тернопільська обл. універс. наук. б-ка; упоряд. А. О. Ленчишин. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. — 110 с. — http://irbis.library.te.ua/cgi-bin/irbis64r_15/cgiirbis_64.exe?LNG=uk&C21COM=F&I21DBN=ELKKN_READER&P21DBN=ELKKN&Z21ID=&Image_file_name=Krushelnicka%2Epdf&mf=34&FT_REQUEST=%D1%81%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%8F%20%D0%BA%D1%80%D1%83%D1%88%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B0&CODE=112&PAGE=2.

Соломія Крушельницька: шлях до світового визнання [Електронний ресурс] : [фотоальбом] / упоряд. В. Гречинський ; наук. Т-во ім. Шевченка в Америці. — Режим доступу: http://www.shevchenko.org/thumbs/2012_12_01_Krushelnitska_Solomiya_1.pdf.

Фільц Б. Репрезентація українського вокального мистецтва Соломією Крушельницькою на сценах світу [Електронний ресурс] / Б. Фільц // Українське мистецтвознавство: матеріали, дослідження, рецензії. — 2012. — Вип. 12. — С. 101-106. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrmyst_2012_12_15.

Чигер О. О. Концертна діяльність Соломії Крушельницької за межами України [Електронний ресурс] / О. О. Чигер // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. : Мистецтвознавство. — 2012. — № 3. — С. 7-12. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPUm_2012_3_4.

Оперний репертуар С. Крушельницької

Адріана Лекуввер
(«Адріана Лекуввер» Ф. Чілеа),
Аїда, Амелія, Дездемона, Ельвіра,
Леонора («Аїда», «Бал-маскарад»,
«Отелло», «Ернані», «Трубадур»,
«Сила долі» Дж. Верді),
Аліція, Валентина, Селіка
(«Роберт-диявол», «Гугеноти»,
«Африканка» Дж. Мейсрбера),
Балладіна («Гоглана»
В. Желенського),
Брунгільда, Валькірія, Ельза,
Єлизавета, Ізольда
(«Загибель богів», «Валькірія»,
«Зігфрід», «Лоенгрін»,
«Тангейзер», «Трістан і Ізольда»
Р. Вагнера),
Валлі, Лорелея, Хохра
(«Ля Валлі», «Лорелея», «Серп»
А. Каталані)
Галька, Графиня, Ганна
(«Галька», «Графиня», «Страшний
двір» С. Монюшка),
Геро («Геро і Леандро»
Л. Манчінеллі),
Джоконда, Маріон Делорм
(«Джоконда», «Маріон Делорм»
А. Понк'єллі),
Кармен, Мікаела
(«Кармен» Ж. Бізе),
Квітникарка
(«Квітникарка з Лугано» О. де Сарате),
Клітемнестра
(«Кассандра» В. Гнеккі),
Леонора, Марія («Фаворитка»,

«Марія ді Роган» Г. Доніцетті),
Лівія Квінтілія (однойменна опера
З. Носковського),
Луїза («Луїза» Г. Шарпантьє),
Магдалена («Андре Шеньє»
У. Джордано),
Манон, Франческа, Шарлотта
(«Манон», «Паоло і Франческа»,
«Вертер» Ж. Массне),
Маргарита («Фауст» Ш. Гуно),
Маргарита, Єлена
(«Мефістофель» А. Бойто),
Марія («Мазепа» А. Мюнхгаймер),
Рахіль («Жидівка» або
«Дочка кардинала» Ф. Галеві),
Саломея, Електра, Демут
(«Саломея», «Електра»,
«Без вогню» Р. Штрауса),
Сантуцца («Сільська честь»
П. Масканьї),
Суламіф («Цариця Савська»
К. Гольдмарк),
Тамара («Демон» А. Рубінштейна),
Тетяна, Ліза («Євгеній Онєгін»,
«Пікова дама» П. Чайковського),
Федра («Федра» І. Піццетті),
Ферміна
(«Мануель Менендес» Л. Філіазі),
Церліна («Фра-дияволо» Д. Обер),
Цецілія («Цецілія» Т. Монтефіоре),
Чіо-Чіо-сан, Флорія Тоска, Манон,
Мімі («Мадам Баттерфляй» або
«Чіо-Чіо-сан», «Тоска», «Манон
Леско», «Богема» Дж. Пуччіні).

Від першої особи

(відомі вислови С. Крушельницької про музичне мистецтво та особисту творчу діяльність)

«Мусите знати, що переконливість, сила вокального мистецтва досягається не тільки голосом, музикальністю, грою, добре підібраними костюмами. Це, правда, багато, але ще не все. Глядач повинен повірити, що дія на сцені – це життя, він хоче побачити правду, незважаючи на те, що сама суть театру – лише відтворення життя. Ось тут для артиста найважче завдання. Він повинен глибоко усвідомлювати, що йому треба відтворювати і як він повинен це зробити. А там вже в кожного свій підхід».

«Створення жіночих образів Ваґнера велика, але й не легка радість. У цих образах чітко вимальовується героїчна лінія (згадайте хоча б Брунгільду). Всі вони майстерно окреслені, проте постійно коливаються між реальним життям і невловимістю вигадки».

«Мої тріумфи? Перемоги у житті не можуть бути занадто часті. Трумф щовечора? Це забагато. Найважливішим мірилом моїх успіхів залишалось часто власне відчуття, що я проспівала свою партію, як вміла найкраще...».

«Життя оперної артистки трохи нагадує режим атлетів: дисципліна в усьому – строгий розклад годин, поміркована їжа, заборона давати волю своїм забаганкам... Я мала свій режим дня, від якого тільки недуга могла заставити мене відступити. То тільки збоку здається, що професія співака – то легкий хліб».

«Я завжди мала успіх у будь-яких слухачів, і тому всі вони однаково дорогі мені. Проте і між ними існують певні відмінності. Наприклад, буває публіка, яка діє, зрештою, не на користь артистові. Вона надміру захвалює його, псує, пестить, відриває від справ безперервними бенкетами і святами з подарунками, квітами, зустрічами біля театру. А буває публіка освічена, тонка, і сприйнятлива; вона уважно стежить за співаком і допомагає йому, вміє попередити в разі потреби, вказавши в чому саме він мусить вдосконалитися, вміє своєчасно висловити свої почуття і симпатії...».

«Я знала з театру і з літератури, з різних романів, що можна для коханої особи покинути все, зважитись на все, але я не відчувала в собі непереможної пристрасті, яка була б рівнозначна з переворотом. Я дійшла справді поважного віку, поки зрозуміла і відчула те, що нормальні жінки переживають на десять і двадцять років раніше. Це було для мене великим відкриттям. Бачите, як дивно іноді складається життя артистки. Всі вважали мене дуже досвіченою і навіть хитрою, а я була страшенно наївною...».

«Я є ... найсуворішим критиком, і тільки я найбільше не задоволена собою. Не думаю, що є хтось, хто б судив мене суворіше, ніж я сама, тоді, коли вивчаю характер ... героїні, яку гратиму на оперній сцені».

Неперевершена Соломія, або Мемуарний портрет

(вислови відомих особистостей про творчість С. Крушельницької)

«Вільна від самозакоханості, проста і людяна, вона ніби вважала свій мистецький талант чимось на зразок загального надбання, що його їй доручено наглядати».

(Д. Вентурі, італійська піаністка)

«Соломія Крушельницька була надзвичайно красивою і привабливою, доброю і щирою. Вона ніколи не заздрила співакам, завжди з радістю приймала молодих артистів, які зверталися до неї за порадами, допомагала їм».

(Є. Пікколеліс, подруга Соломії Крушельницької)

«Соломія Крушельницька здобула славу в широкому світі не тільки для себе, а й для українського народу, вона прославила Україну, її пісню і музику».

(Ф. Главачек, чеський письменник, етнограф)

«Крушельницька – висока, граціозна і дуже сильна жінка, але її велична постать весь час залишається молодого і стрункою і викликає таке ж захоплення, як і тоді, коли я слухав її в ролі Адріани Лекуврер в Міланському оперному театрі...».

«Вона була людиною виняткової порядності й присвятила себе служінню саме мистецтву, я б сказав, вона була унікальна. Крушельницька все залишила: і особисте життя, й інше заради роботи, концертів, праці та мистецтва. За це її дуже поважали у мистецьких колах і поза ними. Вона не цуралася рідних, багато допомагала сестрам, батькові й матері... Крушельницька була порядною, винятково сумлінною, дуже працьовитою, можливо, тому й досягла такого високого рівня. Видатні люди завжди згадували про неї з великою повагою. Навіть особисте життя Соломії залишається таємницею, оскільки вона не надавала йому надто великого значення, вийшла заміж, коли їй було вже близько 50 років. Крушельницька жила в Італії, а пізніше мала нещастя приїхати сюди. Тяжко їй було під час радянської влади, оскільки в неї відібрали італійське громадянство, але попри все, волю її не зламали».

(М. Скорик, український композитор)

«У перші десятиріччя ХХ століття на оперних сценах світу царювали чотири особи чоловічої статі – Баттістіні, Карузо, Тітта Руффо, Шаляпін. І лише одна жінка спромоглася сягнути їх висот і стати врівень з ними. Нею була Соломія Крушельницька. Однак порівняно зі своїми уславленими колегами вона виявилася набагато вищою як особистість. Інколи загадковіша, часами ширша, майже завжди складніша та більш цілня – троїста і єдина особистість актриси-співачки-музиканта».

(Р. Картопассі, італійський музикознавець, музичний критик)

«Сама ж техніка співу Крушельницької заслуговує найвищих похвал, і тому артистка наслідуються виконувати досить відмінні у вокальному відношенні ролі (Мімі – Ізольда – Саломея). Навіть характер особистості та виконавський стиль співачки такі, що з найрізноманітнішою метою вона завжди може запропонувати щось своє власне, нове й оригінальне. Здається, що її творчий інтелект безмежний, а вогонь пристрасті мимоволі захоплює глядачів»

(К. Дросте, німецький музикознавець, музичний критик)

«Співачка з Мілана Крушельницька з надзвичайною вокальною майстерністю виступала в ролі як Саломеї, так і Електри... Крушельницька-Електра у будь-якому відношенні – артистка першого рангу».

(Р. Штраус, німецький композитор)

«Соломія Крушельницька у своїй артистичній діяльності була справжнім феноменом багатогранності. І це завдяки гнучкості та слухняності

вокального апарату, великій силі волі, психологічній інтуїції та серйозному ставленню до кожної виконуваної ролі. Особливою красою відзначалися створені нею екзотичні образи (Аїда, Селіка, Чіо-Чіо-Сан)... Вокальна досконалість, а також краса і привабливість співачки перетворювали її виступи на сцені у фантастичні видіння».

(Дж. Лаурі-Вольті, італійський оперний співак)

«Її натура була наділена всім – від гострого всеосяжного розуму, високої і різнобічної культури до шляхетних вишуканих манер... Прекрасна Аїда, чарівна і натхненна Лорелея, принадна загадковою ботічеллівською красою Брунгільда (у «Валькірії», «Зіґфріді» і «Загибелі богів»), сповнена величі Єлизавета (у «Дон Карлосі»), легка, ефірна і водночас скульптурна Адріана Лекуврер, яка ніби поєднує в собі пастелі Розальби Карр'єри і мармурові погруддя Гудона, Ізольда, що тремтить від пристрасті, не забуваючи, однак, про велич королеви – в цих образах Крушельницька була тією, про яких говорять «Велика актриса!».

(Г. Маротті, італійський музикознавець)

«Вона грала яскраво, впевнено, переконливо, виявляючи неабияку музичну ерудицію і навіть добру обізнаність у міфології... Я прийшла послухати її і була ще більше вражена досконалістю вокальної техніки, справді божественною красою гри».

(Дж. Тесс-Армані, італійська оперна співачка)

«Коли бачить, що публіка охоче її слухає, вона співає на «біс» одну, другу, третю, четверту пісню, а потім, коли вже справді дуже втомилася, сідає за рояль і під власний акомпанемент проспівує ще кілька своїх улюблених подільських пісень».

(Б. Дрималик, музикант, концертмейстер співачки)

«Її голос захоплював силою звука, дзвінкістю, соковитістю, оксамитністю, гнучкістю, досконалою вокальною дикцією, віртуозною технікою, благородним тембром, ліризмом і драматизмом. Всі ці особливі ознаки залежно від змісту виконуваного твору або чергувалися у неї, або чудово поєднувалися в одному тоні».

«...В голосі Соломії Крушельницької переважали ясні барви. Спів її вносив сонячність, додавав енергії, радості, хвилював до сліз».

«Хоча знала свою вартість як артистки-співачки, дуже рідко говорила

про себе. Не хотіла також писати спогадів зі свого життя. Раз мені сказала, що то тільки люди, які старіються, живуть спогадами, а старітись, звичайно, вона не хотіла».

(О. Бандрівська, співачка, педагог, племінниця С. Крушельницької)

«Скільки чудових спогадів про мистецтво і дружбу промайнуло в моїй уяві! Востаннє вона виступала разом зі мною в Неаполі 1909 року на вшанування пам'яті Джузеппе Мартуччі, де вона виконала його «Пісню спогадів». Неперевершена співачка, чарівна жінка!.. Якою вона була милою і прекрасною!..».

(А. Тосканіні, італійський диригент)

Фільми-присвяти пам'яті великої співачки

«Пісня подолянки».

Документальний фільм. Режисер Р. Фощенко. Україна, Українська студія хронікально-документальних фільмів, 1966.

«Повернення Баттерфляй».

Художній фільм. Режисер О. Фіалко. Україна, Національна кіностудія художніх фільмів імені Олександра Довженка, 1982.

«Соломія Крушельницька».

Документальний фільм. Режисер В. Мудрак, Україна, Львівська кіностудія «Міст», 1994.

«Два життя Соломії».

Фільм із серії «Обрані часом». Режисер О. Фролов. Україна, Кіностудія Національної спілки кінематографістів України «Контакт», 1997.

«Solo-Mea. Соломія Крушельницька».

Фільм в 2-х частинах із збірки № 11 «Українські оперні співаки XIX-XX ст.» документального серіалу «Гра долі». Режисер В. Образ. Україна, студія «ВІАТЕЛ», 2008.

«Соломія».

Документальний фільм..Режисер Л. Колосова. Україна, ТРК Глас, 2014.

Хронологія основних подій життєвого та творчого шляху Соломії Крушельницької

<i>23.09.1872</i>	Народилася в селі Білявинці Бучацького району Тернопільської області в родині священника
<i>1891–1893</i>	Навчання у Львівській консерваторії Галицького музичного товариства, клас професора В. Висоцького
<i>01.12.1891</i>	Стає дійсним членом хорового товариства «Львівський Боян»
<i>15.04.1893</i>	Дебют на оперній сцені. Партія Леонори (опера Г. Доницетті «Фаворитка»). Львів, театр Скарбека (нині Національний академічний український драматичний театр імені Марії Заньковецької)
<i>24.06.1893</i>	Участь в конкурсі, організованому Львівською консерваторією Галицького музичного товариства. Нагородження срібною медаллю
<i>01.07.1893</i>	Отримує диплом про закінчення консерваторії у Львові по класу сольного співу – меццо-сопрано
<i>Осінь 1893</i>	Від'їзд до Мілану. Навчання у професора Фаусти Креспі, зміна текстури голосу на лірико-драматичне сопрано
<i>22.11.1893</i>	Початок листування співачки з відомим громадським діячем і письменником М. Павликом, яке тривало майже 15 років
<i>08.05.1894</i>	Перший після навчання в Італії виступ у Львові на сцені театру Скарбека (нині Національний академічний український драматичний театр імені Марії Заньковецької) в опері Ш. Гуно «Фауст» (партія Маргарити). Партнери – О. Мишуга, Є. Штрассерн, Г. Гурський
<i>21.02.1895</i>	Участь у львівській прем'єрі опери Дж. Пуччіні «Манон Леско» (партія Манон Леско). Партнери – О. Мишуга, Ю. Шиманський. Львів, театр Скарбека (нині Національний академічний український драматичний театр імені Марії Заньковецької)

<i>16.05.1895</i>	Прощальний концерт перед виїздом на навчання до Відня за участю хору «Львівського Бояна». Львів, зал Народного Дому
<i>05-08.1895</i>	Навчання у професора Йозефа Генсбахера у Відні
<i>08-09.1895</i>	Гастроли у Кракові. Виступи в операх «Лоенгрін» Р. Ваґнера, «Бал-маскарад», «Трубадур» Дж. Верді, «Жидівка» Ф. Галеві
<i>26.12.1895</i>	Перший виступ на італійській оперній сцені. Партія Манон в опері Дж. Пуччіні «Манон Леско», Кремона. Театр «Ponchielli»
<i>1896</i>	Гастрольне турне містами Зара, Удіне, Трієст (Італія)
<i>06.1896</i>	Гастроли у Кракові (Польща)
<i>21.11.1896- 08.03.1897</i>	Гастрольні виступи в Одесі у складі італійської трупи, 35 виступів
<i>01.05.1897</i>	Від'їзд Соломії з сестрою Оленою з Італії в Чілі. Контракт з Міським театром у Сант-Яго на 5 місяців
<i>1897-1898</i>	Виступи на сцені театрів «Regio» у Пармі, «Sociale» в Удіне (Італія)
<i>12.06.-7.07. 1898</i>	Концертні виступи в містах Галичини: Бережани, Станіславів, Стрий, Львів, Коломия, Перемишль
<i>1898-1902</i>	Виступи на оперних сценах Варшави та Санкт-Петербурга
<i>04.10.1898</i>	Перший виступ на сцені Великого Варшавського театру. Опера Дж. Верді «Аїда»(партія Аїди)
<i>14.11.1899</i>	Виступ перед родиною російського царя Миколи II. Скерновіці (поблизу Варшави)
<i>11.06.1900</i>	Бенефіс в опері С. Монюшка «Графиня» (партія Графині). Варшава, Великий театр
<i>09.12.1900</i>	Виступ у ювілейній 500-тій виставі опери С. Монюшка «Галька» (партія Гальки). Партнери – С. Сінкевич, Ю. Ходаковський, М. Боґуцька, Г. Гурський. Варшава, Великий театр
<i>9.02.1901</i>	Сольний концерт у Вільнюсі. Зал залізничного гуртка
<i>08.03.1902</i>	Бенефіс у Санкт-Петербурзі в опері Дж. Верді «Отелло» (партія Дездемони)
<i>17, 19, 24, 28.05.1902</i>	Виступи в опері Р. Ваґнера «Лоенгрін» (партія Ельзи). Партнер – Ян Решке. Париж, театр National de l'Opera

<i>23.12.1902</i>	Останній виступ на сцені Великого Варшавського театру в опері Дж. Верді «Бал-маскарад» (партія Амелії)
<i>31.12.1902</i>	Помер батько С. Крушельницької о. Амвросій
<i>1903</i>	Випуск перших грамплатівок з її голосом. Варшава, фірма «Gramophon»
<i>27.04.1903</i>	Концерт на користь будівництва українського театру у Львові. Виконувала арії з опер, романси та народні пісні: А. Бойто, Е. Гріґа, М. Лисенка. Львів, зал філармонії
<i>12.1903</i>	Виступ в опері Ф. Чілеа «Адріана Лекуверр» (партія Адріани). Прем'єра на сцені театру «San Carlo». Неаполь
<i>Весна 1904</i>	Перебування в Римі. Зустріч з Іваном Франком
<i>28.05.1904</i>	Участь С. Крушельницької у прем'єрі другої редакції опери Дж. Пуччіні «Мадам Баттерфляй» (партія Чіо-Чіо-сан). Партнер – Дж. Дзенателло (Пінкертон). Бреша, театр «Grande»
<i>05.12.1905</i>	Участь у прем'єрі опери В. Ньєккі «Кассандра» (партія Клітемнестри). Болонья, театр «Communale»
<i>1906, 1908, 1910, 1912, 1913</i>	Виступи в театрах «Opera», «Colón» у складі італійської трупи під час літніх сезонів. Буенос-Айрес
<i>24.05.1906</i>	Дебют на аргентинській сцені в опері А. Каталані «Ля Валлі» (партія Валлі). Буенос-Айрес, театр «Opera»
<i>24.12.1906</i>	Виступ в опері Р. Штрауса «Саломе» (партія Саломе). Диригент – А. Тосканіні, Мілан, театр «La Scala». Італійська прем'єра опери
<i>06.04. 1909</i>	Виступ в опері Р. Штрауса «Електра» (партія Електри). Диригент – А. Тосканіні, Мілан, театр «La Scala» Італійська прем'єра опери
<i>07.1910</i>	Участь в аргентинській прем'єрі опери Г. Шарпантьє «Луїза» (партія Луїзи). Буенос-Айрес, театр «Opera»
<i>19.07.1910</i>	Одруження Соломії Крушельницької та Чезаре Річчоні. Буенос-Айрес
<i>03.08.1910</i>	Музичний вечір за участю С. Крушельницької на її честь. Буенос-Айрес, Prince George's Hall

---

<i>06.12.1910</i>	Виступ в опері Р. Ваґнера «Валькірія» (партія Брунгільди). Мадрид, театр «Real»
<i>04.1911</i>	Виступи в операх А. Каталані «Серп» (Зохра), Л. Манчінеллі «Паоло і Франческа» (Франческа). Рим, театр «Costanzi»
<i>06-07.11. 1911</i>	Участь у концертах, присвячених 100-й річниці від дня народження М. Шашкевича. Виконувала твори В. Матюк «Цвітка дрібная», Ш. Гуно «Ave Maria», М. Лисенко «Удосвіта встав я», О. Нижанківський «Ой в полі садок». Львів, зал філармонії
<i>11.11. 1911</i>	Сольний концерт з виконанням українських та зарубіжних пісень та романсів. Чернівці, зал Музичного товариства
<i>20.04.1913</i>	Мистецьке свято за участю С. Крушельницької. Виконувала твори Дж. Наполі, Л. Філіазі, Р. Штрауса, Е. Оддоне, українські народні пісні. Неаполь, зал редакції часопису «Il Giornale»
<i>03.05.1913</i>	Виступ в опері Р. Ваґнера «Лоенґрін» (партія Ельзи). Буенос-Айрес, театр «Colon»
<i>20.03.1915</i>	Участь у прем'єрі опери І. Піццетті «Федра» (партія Федри). Мілан, театр «La Scala»
<i>1917</i>	Виступи у Монте-Карло в операх «Євґеній Онєґін» П. Чайковського (партія Тетяни), «Демон» А. Рубінштейна (партія Тамари)
<i>1920</i>	Останні виступи на оперній сцені в операх «Лоенґрін» Р. Ваґнера (партія Ельзи), «Лорелея» А. Каталані (партія Лорелеї). Неаполь, театр «San Carlo»
<i>26.10.1923</i>	Сольний концерт з виконанням камерно-вокальних творів (Е. Шоссон, Р. Штраус, М. Равель, М. Кастельнуово-Тедеско, О. Гречанінов, М. Мусоргський, С. Рахманінов, С. Шамінад, Ф. Уґарте, Ф. Бюеро). Буенос-Айрес, театр «Sarmiento»
<i>28.11.1924</i>	Сольний концерт з виконанням камерно-вокальних творів (Дж. Б. Бассані, Ронтані, Р. Шуман, Й. Брамс, М. Римський-Корсаков). Мілан, Великий зал консерваторії ім. Дж. Верді
<i>1928</i>	Гастрольне турне містами США, Канади

<i>4.02, 9.02.1928</i>	Перші сольні концерти в США з програмою «Пісні всіх народів». Нью-Йорк, зал «Месса Auditorium»; Філадельфія, зал Лу Лу Темпл
<i>Лютий- квітень 1928</i>	Участь у концертах, присвячених 67-й річниці пам'яті Тараса Шевченка. Йонкерс, зал Філіпсбург; Нью-Йорк, Український Робітничий Дім; Пітсбург, Великий театр; Детройт, «Deutsches Haus». Чикаго, зал міського симфонічного оркестру (США)
<i>21.04.1928</i>	«Великий концерт Соломії Крушельницької за участю Українського хору Вінніпеґу». Вінніпеґ, Український інститут Канади «Просвіта»
<i>09-10.1928</i>	Сольні концерти у Львові, Тернополі, Станиславові, Коломиї
<i>Січень, квітень 1929</i>	Сольні концерти з виконанням українських народних пісень та камерно-вокальних творів (К. Монтеверді, Б. Пасквіні, Х. В. Глюк, В. А. Моцарт, Р. Шуман, Ф. Шуберт, М. Равель, М. Мусоргський, С. Рахманінов, О. Гречанінов, Л. Сініґалья, Л. Рокко, Ф. Момпелліо, А. Веретті). Рим, концертний зал Королівської Академії св. Чечілії; Венеція, театр Goldoni
<i>28.09.1936</i>	Помер чоловік С. Крушельницької Чезаре Річчоні
<i>Серпень 1939</i>	Приїзд у Галичину до рідних
<i>1944</i>	Завідувач кафедри з вокалу Львівської державної консерваторії ім. М. Лисенка
<i>03.03.1948</i>	Сольний концерт з виконанням вокальних творів та українських народних пісень М. Вербицького, В. Матюка, А. Вахнянина, О. Нижанківського, Д. Січинського, Я. Лопатинського. Львів, Великий зал Львівської державної консерваторії ім. М. Лисенка
<i>26.12.1949</i>	Останній концерт Соломії Крушельницької. У програмі – солоспіви та обробки українських народних пісень А. Кос-Анатольського, М. Вериківського, Б. Дрималика, М. Колесси, О. Лисенка, С. Людкевича, Б. Лятошинського, С. Павлюченка, Л. Ревуцького, Р. Сімовича, А. Солтиса, О. Чішка, А. Штогаренка, Я. Ярославенка. Львів, Великий зал Львівської державної консерваторії ім. М. Лисенка

<i>03.1951</i>	Останні записи голосу С. Крушельницької з виконанням українських народних пісень, здійснені у Львові
<i>05.07.1951</i>	Присвоєння С. Крушельницькій звання «Заслужений діяч мистецтв Української РСР»
<i>27.09.1952</i>	С. Крушельницьку затверджено у вченому званні професора
<i>16.11.1952</i>	Померла Соломія Крушельницька. Похована у Львові на Личаківському цвинтарі

Віршований вінок Соломії Крушельницькій

Соломія Крушельницька

Ти виросла на Тернопіллі,
На нашій дорогім Поділлі.
В дитинстві, в юності, щоднини
Ти знала ласку Батьківщини...
Всім серцем ти красу вбирала,
Яку так щиро оспівала
Живим вогнем свого натхнення,
Прославивши святе наймення
Свого народу, свого краю,
Вітчизняного сонцеграю.
Ти за кордоном побувала,
Тебе вітав театр Ла Скала
Французи, німці, італійці,
Поляки, чехи, аргентинці.
Американці в дальніх штатах
Тебе вітали у палацах.
Найбільші світові столиці
Запрошували до світлиці.
Ти побувала і в Росії,
Здійснивши давні свої мрії.
Клубився гнів в очах «Капрала»,
Коли натхненно ти співала
На рідній українській мові

У знак найвищої любові
До рідного свого народу,
Шануючи безсмертну вроду
Його душі, його натхнення,
Його довічного наймення!
О, Соломіє, ясна зоре,
Ніхто народ наш не поборе!
Ішла по світу наша слава —
Правдива, щира, не лукава.
На крилах пісні пломеніла.
Весь світ з триумфом облетіла.
Красою всіх зачарувала —
Так чудодійно ти співала!..
Ти мала серце полум'яне,
У нім натхнення несказанне...
Ти мала голос солов'їний,
Славетна дочко України!
Пісні довічно будуть жити,
В яких барвисті колорити
Душі народної, живої,
Душі безсмертної, святої!
Пісні любила ти святково,
І рідний край, і рідне слово,
І гордий, мужній дух народу,

Його натхненну й вічну вроду,
Що у віках не постаріє,
Будь вічно славна, Соломіє!

М. Казимирчук

Вона з Тернопілля

Соловейки, соловії,
де співати вчились?
Під вікном у Соломії,
коли там гніздились.

Стоїть в Білій хата справна,
білесенька, біла,
жила дівчина там славна,
що співати вміла.

Знала голосу секрети
та славна красуня
і найвищих сягла злетів
білецька співуня.

Співуча краянка
Знали в світі Україну,
колись знали люди:
несла пісню солов'їну
Соломія всюди.

Звуки дивні унікальні
зріли в Україні,
мало знаній і страждальній,
роздертій, невилній.

Голос райдужний, небесний
мала українка:
вперше як співець почесний
стала в світі жінка.

Живив душі спів краянки,
немов землю ріки;
в вишині спів галичанки

вже завис навіки.

В світі скрізь мала співачка
славу й нагороду,
має шану вже землячка
і в свого народу.

Несла радість у життя
Несла радість у життя
пісня Соломії,
величала почуття,
давала надії.
Як співала чорноброва —
стихала земля:
змовкав ліс, гайок, діброва,
всі навколишні поля.
Як співала чарівниця —
розпускались квіти,
мовкла з дива всяка птиця,
посміхались діти.
Її голос рвавсь фонтаном
в небеса колись,
й залишилась над Міланом
найсиніша вись.

І. Шикерява-Шпак

Мадам Баттерфляй

Серет привітно зустрічає ранок,
над озером замріяний туман,
а голосом чарівного сопрано
Тернополю співає Баттерфляй.
І тротуари, наче барабани,
квітчасті площі — начебто рояль,
під першу скрипку вранішних фон-
танів
Тернополю співає Баттерфляй.

Оживлено підспівують машини
наче фанфари, потяги трублять,
за контрабаса гомінливий ринок,

Тернополю співає Баттерфляй.
Птахи на вітах загаласували
і світанково будять рідний край,
під супровід стривожених вокзалів
Тернополю співає Баттерфляй.

Віолончеллю легкий вітер віє,
терновим полем — золотий врожай.
Дзвенить прекрасний голос Соломії —
Тернополю співає Баттерфляй.
На висоті найвищої октави
лунає слава світом про мій край
під оплески далекого Ла-Скала
Тернополю співає Баттерфляй.

І. Федчишин

***

Як соловейко, як білий куц троянд,
Як сонця світлого промінця золотисте...
О, скільки слів потрібно віднайти,
Щоб розказати про той талант іс-
кристий!

Про дівчину з подільського села,
Яка у Білій вчилася, зросла
І в світ широкий пісню понесла
Для всіх людей із серцем щирим,
чистим.

Її дорослі слухали, малі,
Її чужинці слухали за морем,
Хвалили мудрі строгі вчителі
І розмаїті критики суворі.

Аплодував їй гаряче Париж
І вишукана публіка Мілана, —
Весь світ зачарувала Баттерфляй
І добра, щира Пушкінська Тетяня.
Вона – і Галька, дівчина проста,
І жертва зла несправедливих законів,

Вона — Кармен, як іскра запальна,
І ніжна та прекрасна Дездемона.

Під небом італійським голубим,
В містах Іспанії, у Франції, в Оттаві
Піснями прославляла рідний край –
Їх відгомін котився по Дністрі й
Боржаві.

Минуть роки, минуть десятки, сотні,
І час багато принесе ще див,
Та ті лишаються у пам'яті народній,
Хто жив для України і творив.

Н. Очеретовська

Дума про Соломію Крушельницьку

Щедра людяним серцем і вродою
мила...

Три таланти-скарби їй природа
вділила.

То найперший талант – вміла крас-
но співати,

Не втомлялася людям пісні дару-
вати.

То вже другий талант, що на роялі
грала,

Болі серця і радість свою виливала.
То вже третій талант – уживатися

в ролі,

У пречисту надію жіночої долі.

Три таланти-скарби від народжен-
ня мала,

Щедро людям до крапельки їх
роздавала.

Душу світлу свою, ніжне серце і
вроду

Повернула у славі своєму народу.

Ф. Малицький

Ювілейний сонет

(До 100-ліття

Соломії Крушельницької)

Їду в журбі стежками Соломії,
її столітнім вереснем іду —
років тягар, десятиліть події
несу в душі, немов жебрак біду.

Що нам минулі грози, буревії
вписали, Соломіє, на роду?
Віддати все лукавому месії,
самим на себе свідчити суду?

Жила ти в солов'їному полоні
чужих столиць, бо на землі твоїй
помостів не було для Соломії,

лиш береги для плачу та прокльонів...
До них і ти вернулася, дав Бог,
зіграти свій невтішний епілог.

П. Тимочко

***

Вона ішла і генії схилились,
її монархи ждали і країни,
Від оглєсків гучних міста здригались,
Але душа жадала України.
Вітав народ: евіва Соломія!
Кордони відкривали їй гостинно,
але Вона про Землю рідну мріє,
і ніжне серце б'ється українно.
Мілан... Карузо... Чарівний маєстро,
Схилився перед нею сам Пуччіні,
Вона пливла у розхлюпах оркєстрів,
Щоб свою славу нести Україні.
Квітками шлях встеляли їй столиці
За світ краси, за пісню солов'їну —
а їй — напитися б із рідної криниці,
а їй — побачить рідну Україну.

О. Дорінченко

Голос Крушельницької

Почувши той спів, не забудеш його
вже ніколи,
В нім голос Подільського краю над
світом звучить;
А ще — України стражденна і світ-
лая доля
Спливає у пам'яті в цю незабут-
ною мить.
І дух Соломії витає над нами пре-
чистий,
Бентежить серця, що освячені спі-
вом оцим;
Усі ми у помислах наших стаємо
ще вищі
І думаєм, як український прикра-
сити дім.

Б. Мельничук

Соломіїна зоря

Не убити, ні, людської мрії,
Не спалить симфонію життя.
Славні діти й внуки Соломії,
Ви несете гідно її стяг.
Стяг Вкраїни, її слово й пісню —
Недарма ж прибрали це ім'я.
Хай і нині, і вовік, і прісно
Світить Соломіїна зоря.

М. Ониськів

Посвята

В пташинім гамі, в свисті-веремії
І в щебеті лункому до округ
Тремкий безсмертний голос Соломії
Я вловлюю, напружуючи слух.
А наді мною, нахилившись низько
Так, що їх тїнь лягає на уста,
Листки шепочуть: «... наша Кру-
шельницька...
Звичайна ніби..., але ж не проста...»

І я, з теплом вологим на повіках,
поволі відхиляючись од них,
той голос відокремлюю, мов лікар,
від щebetів, від шумів листяних.

І намагаюсь зором аж до споду
Проникнути в одкриту навстіжень –
Співучу душу рідного народу
Крізь сяйво Соломіїних пісень...

Р. Качурівський

Допоки в світі музика живе

Я слухаю — співає Соломія.
Вслухаюся в мелодію й слова.
Я слухаю — і серцем розумію,
Яка то зірка в музиці була.
О, Боже мій, який величний голос,
Освячений тобою на віки,
Як той тривкий пшеничний дужий
колос,
Що виростав під сонцем залюбки.

Я, слухаю — співає Соломія,
Плете вінок із звуків золотих.
То наша дума плаче, і радіє,
І світиться у променях дзвінких.
Через літа я чую із платівки
її в піснях озвучене тепло,
Бо вміла через душу перелити
Все, що співала людям на добро.

Летять, летять у вирій роки.
Несуть і звуки, і слова.
А ти, богине, будеш жити,
Допоки в світі музика жива!

А. Житкевич

Соломії

О Соломіє, час пливе,
Літами спогадів вирує,

Що твоя слава оживе,
В нові століття помандрує.

Навчити нас кохати край,
Що так багряно золотіє,
Як жнив майбутній коровай,
Коли пшениця половіє.

Як літом квіти зацвітуть
В обіймах щастя твоєї слави,
Пісні подільські розіллють
На обрій пишної заграви.

Ти будеш гордістю тоді,
Бо люди в славі не вмирають,
Тебе полюблять молоді,
В пошані честі привітають.

Ти перша скрізь, де лиш могла
Про нашу милу Україну,
Співаючи, заповіла —
Любити щиро до загину.

Народи вчули і моря,
І стрепенулись океани,
Ти, наче прадідів зоря,
Відкрила світу наші рани.

О Соломіє, час іде,
На волі вільні громадяни
Зустрінуть Сонце золоте
З твоїми щирими піснями.

Останній концерт Соломії
Як вулик, зал шептав і гомонів,
Коли ж настане чарівна хвилинка
І вийде віку слава солов'їв
Нашої пісні сяюча перлина.

І ось вона, як лебединий сон,
Здається їй, що наче ще недавно,

Як здобувала Львова славний
трон,
Як поклонився скорений Мілано.
Зал сколихнув, радіючи вітав,
«О, бачу ви мене запам'ятали»,
І образ краю рідного повстав —
Щоб ми довіку пісню покохали

А. Субчак

Український соловейко

Ось ця земля, що наче мрія,
Хоч і знедолена була,
Впоїла співом Соломію
І соловейком нарекла.

І полетів він в сині далі,
Несучи ласку і жалі
Землі, яку так мало знали
На всій здивованій Землі.

І всі народи і країни
Зорю побачили нову,
Вклонились доньці України
В ті дні, неначе божеству.

І де б відтоді не співала
В далекім чи близькім краю,
По всьому світу прославляла
Вітчизну-матінку свою.

О. Бугай

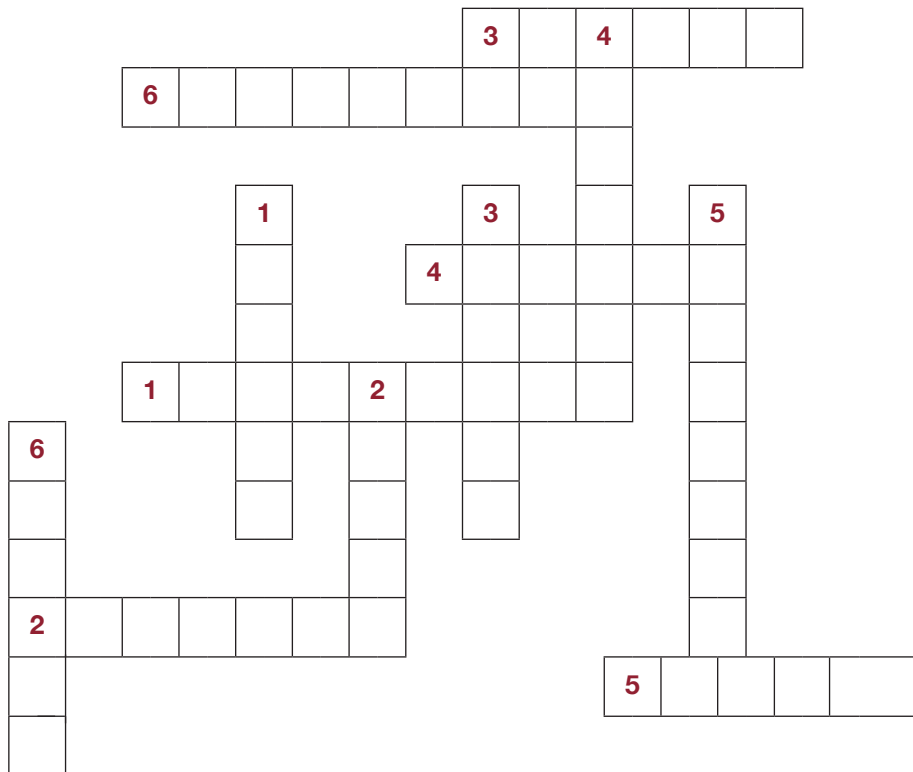
Соломії

Моя краянка із землі подільської!
Через безсмертя й велич світову
До мене голос твій доноситься зі
сцени,
І слухаю тебе, немов живу.
Ти вже давно зібрала із покосів
Свого засіву щедрий урожай.
Тобі до ніг схилялося півсвіту,
Як ти співала про подільський край
Топився лід байдужості і фальші,
Злітала пісня як під вітром рвйним...
Ти чудеса вершила в тихій залі.
Прекрасна жінко, голосом чарівним.
Барвінку цвіт і сонячність пшениці
Творили з серцем співанку шовкову.
З чужих країв, веселих і багатих,
На рідну землю ти верталась знову.
Бо тут тобі співалося найкраще
І найдзвінкіше тут лунав твій голос.
І все навкруг з тобою тут співало:
Калина в лузі, в полі житній колос...
Через безсмертя й днів прийдешніх
славу,
Квітучі весни і снігів завії
Моїй землі подільській щедро
світить
Незгасним сонцем — пісня Соломії.

Г. Костів-Гуска

Кросворд

По горизонталі:

1. Назва села, у якому народилася С. Крушельницька.
2. Прізвище італійського автора опери «Мадам Баттерфляй», арію з якої у травні 1904 р. тріумфально виконала українська співачка.
3. Ім'я німецького композитора, автора опер «Саломе», «Електра», в яких брала участь співачка на сценах багатьох театрів світу.
4. Назва вілли у м. Віареджо, де оселилася Крушельницька зі своїм чоловіком у 1910 році.
5. Українське місто, де проживала останні роки співачка.
6. Прізвище італійського диригента, з яким довгі роки працювала С. Крушельницька.

По вертикалі:

1. Прізвище відомого українського громадського діяча, письменника, з яким довгі роки листувалася співачка.
2. Прізвище італійського автора опери «Аїда», за виконання якої С. Крушельницька отримала срібну медаль у Львівській консерваторії Галицького музичного товариства.
3. Німецький композитор, опери якого любила, знала, активно популяризувала у своїй оперній кар'єрі С. Крушельницька.
4. Прізвище чоловіка С. Крушельницької.
5. Назва міста, де споруджено пам'ятник С. Крушельницькій у 2010 році.
6. Місто, де пройшли у 1920 році останні виступи на оперній сцені в операх «Лоенґрін» Р. Ваґнера, «Лорелея» А. Каталані.

Відповіді на кросворд

По горизонталі:

1. с. Білявинці
2. Дж. Пуччіні
3. Р. Штраус
4. «Саломе»
5. м. Львів
6. А. Тосканіні

По вертикалі:

1. М. Павлик
2. Дж. Верді
3. Р. Ваґнер
4. Ч. Річчіні
5. м. Тернопіль
6. Неаполь

Соломія Крушельницька — зірка оперної сцени

Інформаційний бібліографічний список
для організаторів дитячого читання
до 145-річчя від дня народження української співачки

Відповідальна за випуск А. І. Гордієнко.

Укладач Л. М. Ільченко.

Літературний редактор В. Я. Полисаєва.

Комп'ютерна верстка Н. В. Ярчак.

Підписано до друку 19.06.2017 р.

Зам. № 7. Тираж 75 прим.

Видавець та виготовлювач

НБУ для дітей

вул. Я. Корчака, 60, м. Київ, 03190

Тел/факс. 400-65-87, тел. 400-05-01, 400-70-91

<http://www.chl.kiev.ua>

mail: library@chl.kiev.ua

НБУ для дітей

вул. Я. Корчака, 60, м. Київ, 03190

Тел/факс. 400-65-87, тел. 400-05-01, 400-70-91

<http://www.chl.kiev.ua>

mail: library@chl.kiev.ua